

GRZEŚĆ (52) *impf*

W inf -e- (1) Mącz, -é- (1) KochTr. ◊ W pozostałych formach e jasne.

inf grześć (11). ◊ praes 1 sg grzebę (3) [w tym: -e (1)], grzebię (1); grzebę KochTr, Calep; grzebę : grzebię Mącz (1 : 1). ◊ 3 sg grzebie (10). ◊ 3 pl grzebą (8), grzebią (2) LatHar, PowodPr. ◊ praet 3 sg m grzebł (1). ◊ fut 3 pl subst będą grzebły (1). ◊ imp 2 sg grzeb' (1). ◊ 3 pl niech, niechaj grzebą (3), niech, niechaj grzebią (3); niech grzebą RejKup, BudNT; niech grzebią SkarKaz; niechaj grzebą : niechaj grzebią WujNT (1 : 2). ◊ con 1 sg m bych grzebł (1). ◊ 3 pl m pers by grzebli (1). ◊ impers praet grzebi(o)no (2). ◊ con by grzebiono (2); -ono (1), -(o)no (1). ◊ part praes act grzebąc (2).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. Rozgarniać wierzchnią warstwę (zwykle w poszukiwaniu czegoś, co jest pod spodem); kopać; radere, scalp(t)urire Mącz, Cn; scalpere Calep, Cn; calcitrare Calag; fodere Calep; rimari terram rastris, rusparii scrutari abdita terrae Cn (23) : Radit corvus terram, Grzebie albo drąpie. *Mącz* 345b, 345b, 370b [2 r.]; *RejZwierc* 32v; *Calag* 408a; Day kokofzom brog żytá/ przedsię będą grzebły. *BielRozm* 25; *Fodio* – kopam, grzebe. *Calep* 426a, 950a.

grześć co [= w czym] (1): Bieży s kijem ná pole ná życie śnieg grzebie *RejWiz* 12v.

grześć czego (1): Drugi fie ná rozliczne niebezpieczeństwá puści pod ziemię/ foli/ albo ołowu albo inych rzeczy grzebąc á szukáiąc *RejZwierc* 157.

grześć w czym (4): Kur niegdy w śmieciách grzebąc/ [...] Wplątnął fie mu miedzi nogi/ Iáfpis *BierEz* M2; *RejKup* f5; *RejWiz* 98; znalazł nadobne dzyeciátko/ A ono w piałku grzebie by máłe kurczátko. *RejWiz* 126.

Szereg: »gmerać a grześć« (1): iedno iż mrowki pod nim gmerzą á kokofzy grzebą. *RejZwierc* 160v.

W przen (3) : O gdyby káždy weźrzał z nas we wnątrz do fiebie/ Iáki tám márny robak wftáwicznie grzebie. *RejWiz* 53.

grześć co w czym (1): A my tu nędzne iałkołki chcemy wylátywác z rozumy fwemi/ á grześć łobie gniazdá w piałku *RejAp* 68v.

Zwrot: »doły grześć« = przygotowywać śmierć (1): iż gdy nam [świat] więcey folguie/ doły grzebie, á nas płuie. *ArtKanc* S16v.

Przen: O bezsensownych lub uporczywych myślach (4) :

grześć komu (3): Grzebą temu zá vchem cyrográphy długi *RejWiz* 68v. *Cf Fraza.*

Fraza: »[komu] grzebie(-ą) we łbie kotka (a. koty)« [szyk zmienny] (2): *RejWiz* 42; Zá nic tu Rożána wodka/ Ieslić grzebie we łbie kotká. *RejZwierc* 237v.

Zwrot: »we łbie grześć« (1): A drudzy więc rozumy kryfláią po niebie/ Ano fie wżytko kręci wżytko we łbie grzebie. *RejWiz* 87.

2. Sprawiać pogrzeb, chować umarłego; efferre Calag; componere (lachrymis a. tumulo), condere in sepulchro a. monumento a. terra, contegere tumulo, contumulare, dare operam funeri, funerare, inferre a. sepelire mortuum, mandare humo, reddere terram terrae, suprema officia celebrare, supremo officio mandare, tradere sepulturae, tumulare Cn (28) : Zu Grab tragen. Do grobu nieść. Grześć. Efferre. *Calag* 591a; *SkarŻyw* 461.

grześć kogo, co (22): *RejKup* 13; Iáko żoná ná pogrzebie omdláá. KYedy páná grzebiono/ páni nárzekáá *RejFig* Aa8v; vćiąć mu głowę/ y ciáło póm wyrzucić/ y przez pięć dni go niegrześć rofkazał. *SkarŻyw* 429, 119, 349; *ReszHoz* 123; *PowodPr* 80; Y w zakonie miano zá przekłętwo/ gdy kogo bez plákánia grzebiono. *SkarKaz* 385b, 386a, b; *KlonWor* 40. Cf *Zwroty*.

Zwroty: »umarłe(go), martwe, umarłych kości grześć« = *tumulare Mącz* [szyk zmienny] (8 : 1 : 1): *KrowObr* 35v; Sepultura, Pogrzeb też cmintarz/ to yeft gdzie vmárle grzebą. *Mącz* 383d, 308c, 468c; *BudNT Matth* 8/22; BY wedla cnót/ y godności Grzebiono vmárlych kosci/ Przyślóby dziś leżéc tobie W złotym/ Podlodowki/ grobie. *KochFr* 121; *WujNT Matth* 8/22, s. 35, *Luc* 9/60; *SkarKaz* 44a.

»grześć [kogo] w ziemi« (1): Grzebią nas po śmierci w ziemi [...] dla wwiárowánia mierziączki/ y fmrodu. *LatHar* 668.

W przen [kogo, co] (2) : *KrowObr* 105v; Ná d thobą fludzy plączą/ drudzy drapáią ono márne nábycie twoie/ á dużę grzebą w piekle. *RejPos* 164v.

a. *Tracić przez śmierć kogoś bliskiego [kogo, co]* (2) : co z więtfzym vtrapieniém bywa/ Czy ie [dziatki] rodzić/ czy ie grześć? *KochTr* 22.

Przen: Tracić na zawsze (1) : Ale pópołu z tobą grzebę y nádzieię. *KochTr* 12.

*** *Bez wystarczającego kontekstu* (1) : Wymáwiáimy tedy i piźmy. [...] b gołáb/ niefkárb/ niegrzeb/ nietráb *MurzOrt* Bv.

Synonimy: 1. *drapać, gmerać*; 2. *chować*.

Formacje współrdzene: *pogrześć, rozgrześć, wygrześć, zagrześć, zgrześć; odgrzebać, podgrzebać, pogrzebać, przegrzebać, przygrzebać, rozgrzebać, wgrzebać, wygrzebać, zagrzebać, zgrzebać; pogrzebiać; pogrzebować*.

Cf **GRZEBIĄCY, [GRZEBIENIE]**

KW